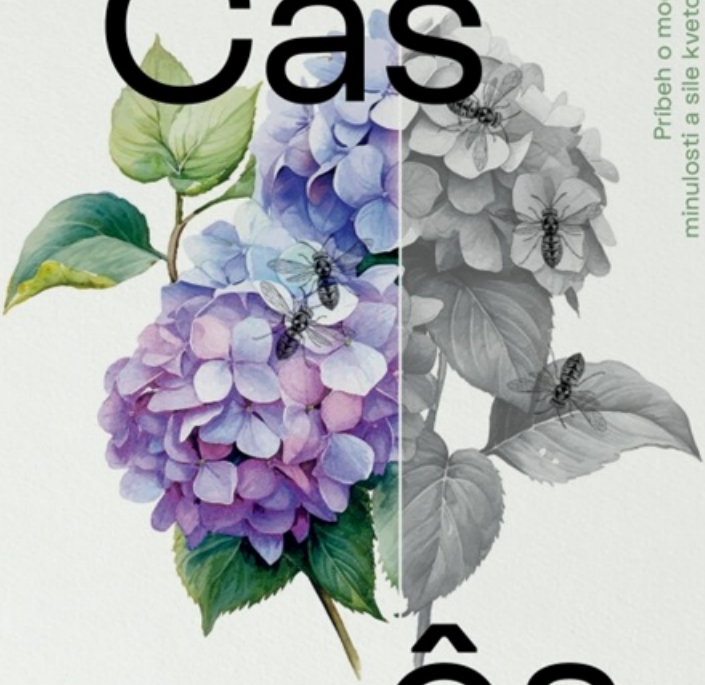
Alena
Mornštajnová

Čas ôs

Príbeh o moci
minulosti a sile kvetov

román

Alena Mornštajnová

Čas ôs

Čas ôs

Alena
Mornštajnová

AKTUELL

Dielo je autorsky chránené. Všetky práva, najmä rozmnožovať a rozširovať, rovnako ako právo prekladu, sú vyhradené. Žiadna časť tohto diela sa nesmie bez písomného súhlasu majiteľa autorských práv reprodukovať, spracovávať, rozmnožovať alebo rozširovať vo forme fotokópií, mikrofilmov a ani inými metódami použitia elektronických systémov ukladania do pamäte.

Alena Mornštajnová: Čas ôs

Z českého originálu Čas vos, ktorý vydalo HOST – vydavatelství, s.r.o., Brno, Česká republika.

Copyright © Alena Mornštajnová 2025
© Host – vydavatelství, s.r.o. 2025

All rights reserved.
Všetky práva vyhradené.

Translation © Zora Sadloňová 2026

Cover pictures from open sources
Obálka s použitím podkladov Veroniky Kopečkové

Redakčne upravila: Ivana Fábryová
Sadzba a zalomenie: Samuel Ryba – Design Ryba

Tlač: FINIDR, s.r.o., Český Těšín, Česká republika

Vydal AKTUELL vydavateľstvo, s.r.o., Bratislava, Slovenská republika
Slovak edition © AKTUELL 2026

ISBN 978-80-89873-86-9

„Ak nepríde trest hneď vzápätí,
musíš si vinu odžiť životom.“

Jan Skácel, Smuténka

Prológ

Myslela som si, že poznám presný deň, keď ten, kto riadi naše osudy, rozdelil môj život na to dobré predtým a to zlé potom. Podozrievala som ho, že to urobil len tak, bezdôvodne, z čistého rozmaru, lebo mohol.

Vytrhol ma z bezpečného, bezstarostného a známeho sveta a preniesol ma na územie nikoho a ničoho. Do krajiny pohyblivých pieskov a zradných močiarov, do krajiny bez pevných okrajov, odkiaľ sa dá ľahko spadnúť do prázdnoty.

Pokúšala som sa v tej prázdnote nájsť pevný bod. Pátrala som po príčine, pýtala sa na dôvody, no nikto mi neodpovedal.

A potom mi to mama povedala.

Pochopila som, že to nebol jediný deň a jediný skutok, čo preťalo moje korene. Zmena sa chystala dlho, možno niekoľko rokov a celkom určite veľa mesiacov. Nespôsobila ju však všemohúca bytosť ani rozmarný osud. Mohli za to ľudia. A úplne na začiatku toho všetkého stál zatrpknutý človek, poznačený vlastnou nedostatočnosťou.

To pre zlobu, ktorá sa v ňom nahromadila, pretiekla do okolia a otrávila ho, mňa presadili ako rastlinu z úrodnej pôdy do neplodnej zeme a tam som sa už nezakorenila.

Na dobrú pôdu a zdravé korene často myslím, keď pracujem v záhrade. V poslednom čase som sa dala na záhradníčenie a niekedy rozmýšľam, akým kvetom by som asi bola, keby som neprišla na svet ako človek, ale ako rastlina. Myslím, že by som bola hortenzia. Citlivá na pôdu, s premenlivou farbou kvetov, pri správnej starostlivosti bohato kvitnúca a s malou dávkou jedu v tele.

Prvá kapitola
Vtáčnik

Prvý raz si Vtáčnik všimol, že v domci po Vágnerke niekto býva, koncom januára. Vracal sa zo svojej pochôdzky neskôr ako zvyčajne a v okne na prízemí sa svietilo.

Nemal čas ani náladu nad tým premýšľať. Bolo mu zima a zlostil sa na seba, že si neobul nepremokavé topánky a nevzal si teplejšiu bundu. Po toľkých rokoch, čo chodieval do lesa, by mal mať lepší odhad. Mohlo mu napadnúť, že pôda mimo cesty bude po roztopenom snehu premočená a podrast mokrý.

Zišiel zo svojej stálej trasy, aby sa poobzeral po hniezdach dravcov. Pokojne mohol ešte počkať, kým zem trochu vyschne. Potrvá týždne, než stromy v zmiešanom lese nahodia listy a zatienia výhľad do vysokých korún.

Aj tak nič nenašiel, len pri päte starého buku natrafil na triesky, ktoré tam zostali po ďatľovi veľkom. Boli ešte svetlé, vták je teda určite niekde nablízku. Započúval sa, či nezačuje pravidelný buchot ostrého zobáka, no vôbec nič nepočul. Vytiahol z vrecka zápisník a obyčajnú ceruzku a zaznačil si čas a miesto. Niekedy cez týždeň sa sem vráti a pokúsi sa ďatľa nájsť. No nechcel sa hneď vzdať. Chodil

po lese, zastavoval sa a očami hľadal v konároch stromov hniezdo myšiaka alebo jastraba, až kým nepocítil, ako mu chlad z nôh preniká do tela a vystupuje k hrudníku.

Znovu videl Vágnerkin dom až v marci, lebo z prechladnutia sa vyvinul zápal priedušiek. Bol naň náchylný už ako chlapec. Matka ho vždy liečila vytlačenou cibuľovou šťavou s medom a nútila ho piť Vincentku. Zohriatu minerálku mu nalievala do pohára z hrubého skla a stála pri ňom, až kým ju nevypil do dna. Slaná chuť, z ktorej sa mu dvíhal žalúdok, mu prekážala viac ako dusivý kašeľ. Teraz však už matku nemal, tak si v lekárni kúpil sirup.

Keď sa zbavil záchvatov kašľa a mohol sa konečne vrátiť k výpravám do lesa, listnaté stromy sa už začínali zelenať. Vyrazil skoro ráno a obišiel svoje stále miesta. Pohyboval sa pomalými, opatrnými krokmi, občas zastal, namieril ďalekohľad do korún stromov a pátral po hniezdach. Odolal pokušeniu vkročiť do mokrého podrastu, radšej zastal, zatvoril oči a započúval sa do rannej zmesi vtáčích hlasov, no rozpoznal len vysoký tón červienky a zvučný flautový spev penice.

Chcel vykročiť smerom, odkiaľ zvuk prichádzal, no odrazu pocítil v tele nezvyčajnú ťažobu. Choroba ho oslabila viac, ako si myslel, a musí ešte zvládnuť popoludňajšiu zmenu v práci. Rozhodol sa vynechať odbočku k jazierku a vybral sa rovno do mesta. Keď prechádzal okolo Vágnerkinho domu, uvedomil si, že je niečo inak. Spomenul si na svetlo, ktoré pred časom zbadal v okne, spomalil a zadíval sa na dom pozornejšie, no nemohol na nič prísť.

Dom bol stále rovnako sivý a vyzeral opustený. Zdalo sa, akoby sa od ostatných domov odťahoval a nechcel mať s nimi nič spoločné. Alebo, naopak, ako keby sa úhľadné vilky odťahovali od neho a za susedovu ošarpanosť a zanedbanosť sa hanbili. Za zdanlivú osamelosť však najskôr mohli drôty vysokého napätia, ktoré sa ťahali vysoko nad nezastavanou

plochou medzi Vágnerkiným pozemkom a vedľajším domom so starostlivo zastrihnutým živým plotom a ťahali sa ďalej ponad pole k dedine za riekou.

Za Vágnerkiným domcom stála už len tabuľa s názvom mesta. Neveľmi využívaná cesta sa za zákrutou strácala v priesvitných korunách jabloní, potom znovu vykukla medzi poľami a nakoniec zmizla v lese. Vtáčnik o ňom hovoril ako o „svojom" lese, no v skutočnosti zmiešaný porast patril mestu a Vtáčnik sa desil dňa, keď sa v ňom začne ťažiť drevo. Predstava hniezd padajúcich na zem a vtákov vydesených hlasnými zvukmi motorových píl ho strašila v snoch. Les starol, to Vtáčnik vedel, len dúfal, že on sám bude starnúť rýchlejšie a smrti svojho lesa sa nedožije.

Vágnerkin domec už dlho nepatril Inge Vágnerovej. Po bývalej majiteľke mu zostal iba názov. Žila v ňom od narodenia, a napriek tomu mesto jej prítomnosť dlhé roky takmer nezaznamenalo. Tvorila jednu z nenápadných buniek tela malého mesta, patrila k nemu, tvorila ho a ničím nevyčnievala. Hádam len svojou uzavretosťou a posadnutosťou čítania múdrych kníh.

No časom sa molekuly v nenápadnej bunke zvanej Inge Vágnerová zvrhli a rozbujneli nežiaducim spôsobom. Začala byť čudná. Mesto, ktoré nevedelo o existencii obyčajnej pani Vágnerovej, sa veľmi rýchlo štítivo odtiahlo od čudnej Vágnerky, ktorá sa potulovala po uliciach s napchatými taškami a smrdela od špiny.

Prestala si z účtu vyberať dôchodok. Zrejme už ani nevedela, že nejaký má. Motala sa okolo smetiakov a zobrala všetko, čo sa jej zapáčilo. Neplatila zloženky. Asi ich odložila na kopu nepotrebných papierov a zabudla na ne. Živila sa opadaným ovocím a tým, čo našla v kontajneroch. Keď jej plynári prišli odpojiť dlho nezaplatený plyn, predierali sa v dome medzi škatuľami a igelitkami plnými páchnuceho odpadu. Elektrinu už dávno nemala, v dome bolo chladno

a vlhko a Vágnerka zabalená do vlnenej deky ľahostajne sedela pri okne. Čítala a na stolíku zavalenom papiermi stála v prázdnej zaváraninovej fľaši napoly vyhorená sviečka.

Plynári si ten nechutný zážitok nenechali pre seba. O smradľavej Vágnerke mierne šokovane, no pobavene rozprávali v krčme. A keďže klebety sa šíria rýchlo a Brod je malé mesto, nakoniec sa doniesli aj k tým správnym ušiam a do domu Inge Vágnerovej sa vybrala sociálna pracovníčka.

Vágnerová ju poslala preč. Nestála o pomoc, odmietla lekárske vyšetrenie, potrebovala iba pokoj na čítanie. Keď sa ešte viac ochladilo, navliekla si ďalší sveter a bundu a v kuchynskej peci začala páliť nahromadené odpadky.

Sociálka sa obrátila na jedinú príbuznú, ktorú sa im podarilo vypátrať, Vágnerkinu sestru. Tá prišla a so sociálnou pracovníčkou vošli do domu. V tej chvíli Vágnerka zošalela.

Z úst vychrlila prúd vulgárností, ktoré iste nevyčítala z kníh, postŕhala zo seba oblečenie, vybehla pred dom a nahá pobehovala po dvore, až kým neprišla sanitka. Zdravotníci vbehli do záhrady, odtiahli starú paniu od hrdzavej brány, o ktorú sa obtierala, a hodili na ňu bundu. Potom ju vtiahli do sanitky. Na odhalených prsiach, bruchu a stehnách sa jej prichytili šupinky hrdze, ktoré zodrela z plechu, a Vtáčnik si pri tej spomienke zakaždým predstavil hrdzavočervený hrudník samčeka hýľa obyčajného.

Tá brána, zrazu si uvedomil, tá brána už nie je hrdzavá. Niekto z nej zbrúsil hrdzu a natrel ju hnedou farbou.

Dom má nového majiteľa.

Ubehli už roky, čo Vágnerku odviezli do psychiatrickej liečebne, lebo sa z neškodnej bunky vyvinul nádor, ktorý treba vyoperovať, aby mesto zostalo zdravé. Tam, všetkými opustená a bez svojich kníh, onedlho zomrela.

Zapáchajúci dom ďalej chátral, zanedbaná záhrada zarastala nepreniknuteľnou húštinou, v lete občas zakvitla chradnúcimi trvalkami a do nazhromaždených harabúrd sa

nasťahovali potkany. Susedia sa premnožených hlodavcov báli a tlačili na starostu, aby s domom urobili poriadok, až mesto nakoniec pod hrozbou žaloby donútilo Vágnerkinu sestru, ktorá nehnuteľnosť zdedila, aby dom dala na vlastné náklady vypratať a záhradu vykosiť.

No ani potom o dom so zlou povesťou a s množstvom skrytých chýb nikto nestál. Až doteraz.

Vtáčnik sa poobzeral, či nikto nejde, a podišiel k natretej bráne, aby nakukol do dvora. V tej chvíli sa v zákrute zjavila biela dodávka. Na streche mala pripevnený kovový rebrík. Vtáčnik zmenil smer a zamieril do mesta. Zvuk prichádzajúceho auta sa blížil, a tak ustúpil viac k okraju cesty, aby auto mohlo prejsť, no motor odrazu stíchol. Vtáčnik sa obzrel. Dodávka zastala pred Vágnerkiným domom, vystúpili z nej muži v montérkach a otvárali bránu.

Vtáčnik pozoroval, ako dodávka vchádza do dvora, a potom znovu vykročil. Po pár sekundách však na Vágnerkin dom zabudol. Zaškvŕkalo mu v žalúdku a v myšlienkach sa preniesol k hrncu s gulášom, ktorý naňho čakal v chladničke.

Ľudia ho nikdy nezaujímali, tak prečo by ho mali začať zaujímať teraz?

Druhá kapitola
Bára

Občas si vravím, že sťahovanie nebol dobrý nápad. Vravím si to v duchu len sama sebe, lebo nikto iný, koho by to zaujímalo, tu nie je. Som sama. Pokiaľ si spomínam, od toho dňa som bola vždy sama, hoci som bola medzi ľuďmi.

Neviem, či si s domom dokážem poradiť. Kúpila som ho bezhlavo, mohlo mi napadnúť, že za nízkou cenou sa skrýva pasca. Remeselníci, ktorí kontrolujú potrubie a odpady, strhávajú staré podlahy a otĺkajú steny až po tehly, mi radia, aby som ten starý barak zbúrala a postavila nový. Aj keď sa pritom smejú, vidím, že to myslia napoly vážne.

Čo som zvládla, urobila som sama. Vysekala som dlaždice v kúpeľni a na záchode, zbrúsila som starý lak z parapetov, dverí a zo zopár kusov starého nábytku po predchádzajúcich majiteľoch – z kresla, ktoré bude treba dať nanovo potiahnuť, zo štyroch vysokých stoličiek, z vyradeného stola a malých skriniek, asi nočných stolíkov. Objavila som aj lampičky bez tienidiel, ale s tým si poradím, vyrobiť tienidlá z drôtu a plátna nie je ťažké, na internete je kopec návodov. Opravujem a vyrábam rada. Pri bližšom pohľade vidieť, že prácu neurobil profesionál, ale to mi neprekáža.

Upokojuje ma to. Sústreďujem sa na natieranie, sledujem, ako práca postupuje, a pokúšam sa myslieť len na namiešanie správnej hustoty farby a pravidelné ťahy štetcom. No niekedy sa mi myšlienky predsa len začnú vynárať jedna za druhou a nezaženie ich ani práca.

Pretože ja som sa do Brodu nepriťahovala náhodou. Neprišla som opravovať domy, natierať stoličky a ploty. Prišla som, aby som doriešila niečo, čo sa stalo už pred rokmi.

Pre mesto je tá záležitosť uzatvorená, najskôr na ňu dávno zabudlo. Niektorí ľudia ju možno ani nezaznamenali alebo nebola pre nich dôležitá. Pre mňa však ukončená nie je. Aby som ju uzavrela, musím si vybrať z niekoľkých riešení. Musím preskúmať možnosti a premyslieť si, ako ďalej.

No nie hneď teraz, teraz musím ísť natrieť plot.

...

Toto mesto bolo kedysi aj mojím mestom. Nepochodila som síce všetky ulice a nepoznala som každého, kto v nich býval, ale rozoznávala som jeho zvuky, vône a farby meniace sa v rytme ročných období. Nič z toho som si vtedy neuvedomovala, nepremýšľala som o dlažbe pod nohami, o javoroch rastúcich v trávniku medzi chodníkmi a cestou, o predzáhradkách, domoch, vývesných štítoch obchodov ani o veži barokového kostola na kopci nad námestím – to všetko boli iba kulisy môjho bezpečného života.

Života plného snov dospievajúceho dievčaťa o bezstarostnej budúcnosti, snov, z ktorých niektoré boli odrazu uskutočniteľné, lebo časy sa práve menili a ľudia sa dočkali toho, po čom väčšina z nich túžila a čoho sa niektorí báli. Po desaťročiach príkazov, zákazov, plánov, schôdzí, zjazdov a päťročníc konečne prišla sloboda.

Časy sa zmenili, no ľudia zostali rovnakí.

Radový dom v starej zástavbe, kde naša rodina – mama, otec a ja – vtedy žila, nebol náš. Patril otcovým rodičom, ktorí bývali na prízemí a my na prvom poschodí. Okná na severnej strane viedli do pokojnej ulice a na južnej strane do dvora, oddeleného od ostatných pozemkov vysokým múrom.

Z okna mojej izby vyzerali štvorcové a obdĺžnikové dvory ako správne zostavené dieliky detskej skladačky. Na väčšine z nich miestni skladovali drevo, parkovali autá, stavali kôlne alebo chovali králiky a sliepky, ale náš dvor dedko premenil na kvetinovú záhradu. Svojej žene tam po dlhom dohadovaní dovolil jediný úžitkový záhon so zeleninou, no kedykoľvek šiel okolo, nezabudol doň symbolicky kopnúť alebo aspoň podotknúť čosi o ohavnosti, zablatených mrkvách a sedliakoch – najmä ak bola neďaleko babka, ktorá iba nadvihla oči k nebu a zašomrala niečo v duchu: „Ale uhorkový šalát ti chutí, však?“

Dedko bol mestský človek, ako hovorievala babka. Sama sa narodila na dedine a pochádzala z menšieho statku, z ktorého im v päťdesiatych rokoch zostal len záhumienok a niekoľko králikov. Babka vždy tvrdila, že mala vlastne šťastie, keď ich komunisti prinútili vstúpiť do družstva, lebo inak by jej rodičia nikdy nedovolili študovať a celý život by strávila v maštaliach a na poli. A ani by nestretla dedka, nevydala by sa zaňho, nenarodil by sa otec a nebola by som ani ja. Vravela, že je tým komunistom nakoniec vďačná.

Zhabané pozemky babke po revolúcii vrátili a rovno ich predala. Aj dedko získal v reštitúcii dom, v ktorom síce celý život býval, ale len ako nájomník, najprv s rodičmi a potom so svojou ženou a synom. Rodina mohla žiť v byte na prvom poschodí, ktorý dedko po svadbe jediného syna rozdelil priečkami na dva menšie. Keď mu dom po dlhých naťahovačkách v deväťdesiatych rokoch vrátili, s otcovou pomocou ho opravil a presťahoval sa s babkou na prízemie,

kde pred revolúciou bývala opravovňa obuvi a predajňa drobného galantérneho tovaru zvaná Krajčíročka. Odvtedy sme používali celé prvé poschodie, lebo dedko vybúral provizórne steny a spojil dva malé byty do bývalého jedného veľkého a ja som konečne mala vlastnú izbu.

Dedko na rozdiel od babky komunistom vďačný nebol, lebo dom bol v hroznom stave. „Takto to dopadne, keď všetko patrí všetkým – nikomu na ničom nezáleží," tvrdil. A tak všetky peniaze, ktoré babka dostala za vrátené pozemky, zhltla prestavba, nová strecha, rozvody a fasáda.

Dedko si väčšinu prác v dome vedel urobiť sám, lebo bol vyučený elektrikár. Pôvodne chcel študovať dejiny, ale na vysokú školu sa nedostal pre dom, ktorý im aj tak zobrali a tiež pre to, že jeho rodičia neboli proletári, ale lekári. Babka tvrdila, že sa nemá čo sťažovať, remeslo má predsa zlaté dno. Veď si žili dobre, a keby bol tým profesorom, ako to donekonečna omieľa, tak dobre by sa nemali, a tie svoje knihy si môže čítať vo voľnom čase, ktorého má teraz habadej, keď je na dôchodku.

A to dedko aj robil. Keď nebol v záhrade, čítal – najmä o dejinách a záhradách a histórii záhrad, a všetkým o tom rozprával a babka vravela, že sa to nedá vydržať. A potom sa trochu dohadovali, no bolo to také priateľské, ako keď sú spolu dvaja ľudia veľmi dlho, tak aby sa nenudili. Dedko doťahovanie väčšinou ukončil konštatovaním, že babka je jednoducho sedliačka a on mestský človek a ten rozdiel sa nikdy nestratí.

Moji rodičia sa na záhradných prácach nezúčastňovali – čo dedkovi neprekážalo, vo svojom kráľovstve rád vládol sám. Nejako mimoriadne ich nebavili ani reči o presádzaní, rozmnožovaní – rastlín, samozrejme, – a hnojení, čo si dedko asi ani nevšimol alebo si všimnúť ani nechcel, lebo o záhradách, kvetoch, presádzaní a hnojení hovoril v jednom kuse.

Občas pomohli pri polievaní – keď sa starí rodičia vybrali na dovolenku –, no v záhrade nepracovali radi. Niežeby ich to veľmi zaťažovalo, no bolo dopredu jasné, že takú zložitú činnosť nezvládnu a vďaky sa nedočkajú, keďže správne a s láskou vedel záhradu polievať len dedko.

Babka s dedkom už boli na dôchodku, žili si po svojom a to, čo robíme alebo nerobíme my na prvom poschodí domu, nijako nekomentovali. Niekedy sme sa stretli dvakrát za deň, inokedy sme sa nevideli celý týždeň, ale vždy som vedela, že stačí zísť zopár schodov, zazvoniť a budem vítaná.

Keď som bola malá, na prízemie som behala s každým odretým kolenom alebo lakťom. Babka bola zdravotná sestra, takže na rozdiel od mamy pri pohľade na krv neomdlievala. Odreté kolená som mávala často, málokedy sa staré chrasty stihli odlúpnuť a už mi pribudli nové.

„Vyzeráš ako dieťa ulice," hovorievala babka, no vtedy som nevedela, čo tým myslí.

Možno nebola ďaleko od pravdy. Vonku som trávila celé popoludnia a voľné dni. S najlepšou kamarátkou Olou a deťmi zo susedstva som lozila po spustnutých dvoroch, na opustených pozemkoch sme si stavali bunkre a skrývali sa tam pred nebezpečenstvom – skutočným, zdanlivým aj vymysleným. V partii som patrila medzi najmladších, ale chcela som byť pri všetkom, všetko zažiť, nedala som si ujsť jediný zážitok. Behala som, čo mi sily stačili, preliezala drôtené ploty a múriky, nakúkala do každého okna a platila za to škrabancami a odreninami.

Bola som zvedavá, plná energie a chuti vyskúšať čokoľvek nové. Bola som to naozaj ja? Kam sa všetko to nadšenie podelo? Niekde som čítala, že bunky v ľudskom tele sa obmieňajú každých sedem rokov. Znamená to teda, že sa z nás každých sedem rokov stane iný človek? Pretože ja som určite celkom iná.

...

Keď si remeselníci pozbierajú tašky a odídu, na konci mesta, kde stojí môj nový domov, je ticho, teraz začiatkom jari narúšané iba vetrom a hlasmi vtákov. Občas okolo prejde auto alebo z diaľky zaznie hlas susedov, no hrmot vlakov sem zo severného okraja mesta nedolieha.

Rachot kolies uháňajúcich po koľajach a občasné húkanie patrili k zvukom môjho detstva, pretože za radovými domami a spustnutými dvormi viedla železničná trať. Cez deň sme prechádzajúce vlaky takmer nevnímali, no v nočnom tichu sa pravidelné ozveny kolies nadskakujúcich nad podvalmi niesli ako odkazy z diaľok, odkiaľ vlaky prichádzali a znovu sa v nich strácali. Občas sme sa na ne po škole chodievali dívať. Usadili sme sa na tráve pod násypom, rátali sme vagóny, kývali ľuďom za okienkami, lúštili nápisy a hádali, kam vlaky mieria.

A niekedy sme vytiahli z vrecka mince, kládli ich na koľajnice a potom čakali, až ich vlak prejde, a potom sme pozbierali placky, na ktoré sa zmenili. Ktorýsi z chalanov, už neviem presne ktorý, zobral mince domov, vyvŕtal do nich dierky a my sme lesklé pliešky nosili zavesené na šnúrke okolo krku na znak príslušnosti k našej partii. Čím vyššiu hodnotu minca mala, tým vyššie postavenie člen dosiahol. Aby si poctu zaslúžil, musel sám vyliezť na vysoký násyp, mincu položiť čo najpresnejšie doprostred koľajnice, aby ju vlak nezmietol, lebo aj to sa občas stávalo, a potom si ju sploštenú zase nájsť.

Mala som byť povýšená na päťdesiathaliernikovú členku partie, čo v mojom veku – mohla som vtedy chodiť asi tak do štvrtej triedy – bolo veľké vyznamenanie. Vyliezť na násyp nebolo nič ťažké, trochu náročnejšie bolo z neho zliezť. A ja som mala tú smolu, že okolo prechádzal nejaký chlapík, možno kontroloval koľaje alebo tam bol iba náhodou,

fakt neviem, a to práve v okamihu, keď som sa po prechode vlaku načahovala po svoj prejdený päťdesiathaliernik. Niečo zahulákal a zamieril k nám.

„Padáme!“ zakričal ktosi z partie, keď zbadal muža, no ja som už mala mincu na dosah a nemienila som sa jej vzdať.

„Bára, utekaj!“ Olin hlas znel vydesene, čo však u nej bolo úplne bežné. Ola bolo jednoducho také slušné dievča, a keby to záviselo od nej, rozhodne by sme nelietali s chalanmi, ale vzorne sedeli v záhrade na deke a preobliekali bábiky. Čo, samozrejme, nebolo nič pre mňa.

Schmatla som sploštený päťdesiathaliernik a zoskočila z násypu, ale tak nešikovne, že som sa v tej náhlivosti potkla a rozbila si obidve kolená. Rýchlo som prehltla slzy, pozviechala sa zo zeme a s plackou v spotenej dlani uháňala do bezpečia mestských dvorov. Krv mi stekala po nohách, ale bolesť som necítila, iba pálenie – bolesť prišla až neskôr, len čo som sa skryla v jednom z našich bunkrov.

Keď som prišla domov, krv mi už zaschla. Zamierila som rovno na prízemie.

„Zase?“ povzdychla si babka a ja som iba pokrčila plecami. Usadila ma v kuchyni na stoličku, druhú si pritiahla bližšie, sadla si na samý okraj a nasadila si okuliare. Moje zakrvavené nohy si položila do lona, sklonila sa a pozorne odreniny skúmala, či v nich nezostala hlina alebo škvara. Zhlboka si vzdychla, vystrela sa a rozvážne vykročila po lekárničku, ktorú dopĺňala vždy, keď bolo treba.

So zaťatými zubami som ju pozorovala, ako mi rany dôkladne čistí a dezinfikuje, a tak trochu som ju podozrievala, že si to napriek všetkému vzdychaniu na rozdiel odo mňa užíva. Usilovala som sa nefňukať, myslela som na mincu, ktorú som si vybojovala, a utešovala sa vedomím, že len čo doznie štípanie dezinfekcie, dostanem za svoju statočnosť niečo dobré – jablkovú štrúdľu, sušienky z lineckého cesta alebo aspoň kus čokolády. Babka bola skvelá kuchárka,

taká skvelá, až sa dedko ponosoval, že sa mu pre rastúce brucho ťažko skláňa nad záhonmi.

Zvyčajne mi babka odreniny nepreväzovala, vravela, že na vzduchu sa lepšie zahoja, no vtedy mi obidve kolená prekryla bielou gázou a prelepila náplasťou. A potom som sa dočkala odmeny za statočnosť, no už neviem, či to bola štrúdľa alebo mriežkový koláč – ten deň sa mi totiž do pamäti vryl pre niečo iné.

Pamätám si naň, lebo sa ozvalo letmé zaklopanie a do kuchyne voška mamička. A plakala.

Babka hovorievala, že mamička sa nehodí do doby, v ktorej sa narodila. „Tej tvojej mame by vyhovovalo devätnáste storočie, je taká citlivá a chodí s hlavou v oblakoch."

Možno si to myslela preto, že mamička neznášala pohľad na krv.

Možno tak usúdila z mamičkinej záľuby v operetách. Púšťala si ich pri práci a aj to bol jeden z dôvodov, prečo som bola šťastná, keď som dostala vlastnú izbu a mohla som za sebou kedykoľvek zatvoriť dvere.

Možno tým myslela, že mamička sa rada pekne obliekala a občas nosila aj klobúky. Pristali jej, bola klobúkový typ a vedela som si ju predstaviť v dlhých šatách, s driekom stiahnutým šnurovačkou a s elegantným klobúčikom, ako po ockovom boku kráča po promenáde.

Možno tým babka myslela mamičkinu záľubu vo vyšívaní, ktorá ju nielenže nezaujímala, ale priam ju neznášala. Vyhlasovala ju za zbytočnú a nezdravú. Na vyšívané obrúsky a dečky hľadela s pohŕdaním, pokladala ich za nepraktické a malomeštiacke, čo však mamičku vôbec netrápilo, možno aj preto, lebo jej to babka nikdy nepovedala priamo do očí a šomrala len za jej chrbtom. Keď jej mamička s dobrým úmyslom nejaký svoj výtvor hrdo venovala, babka vystavila

dečku na stôl alebo skrinku, o dva dni ju však strčila do šuplíka a už ju nikdy nevytiahla.

No mamičku posielala do devätnásteho storočia zrejme hlavne pre to, čo nazývala „precitlivenosťou". Podľa babky sa mamička do rýchlej doby áut, lietadiel, telefónov a televízií jednoducho nehodila, lebo bola „krehká".

„Kvôli mne si si oči kaziť nemusela, Andulka, to naozaj nie," povedala zakaždým, keď vyšívaný darček prijímala, a mamička naivne odpovedala: „Ale ja vyšívam veľmi rada, vieš, že ma to upokojuje."

Upokojuje. To bolo to slovo. Mamička sa k svojim dečkám uchyľovala pred ťažkosťami, ktoré jej svet spôsoboval, a nepríjemné myšlienky prehlušovala hlasnými melódiami Straussa či Offenbacha. Dobrá metóda, no ako sa ukázalo, nie vždy účinná.

V ten deň stála medzi dverami a po lícach jej stekali dva čierne pramienky sĺz. Asi nečakala, že ma tam uvidí, lebo sa zarazila, zdvihla ruku k tvári, no čierne slzy si neutrela, ale rozmazala si ich chrbtom ruky po lícach.

„Ja... len..." pokúsila sa potlačiť vzlyk a z úst jej vykĺzol zvuk pripomínajúci štikútanie. „Keď on..." A znovu sa rozplakala.

„Tu máš," povedala babka, na porcelánový tanierik mi pridala ešte jeden kúsok múčnika, postrčila ma zo stoličky a nasmerovala k dverám. „Bež si to zjesť do záhrady, nech tu nenatrúsiš. A zober jeden aj dedkovi."

Nebola som taká hlúpa, aby som nepochopila, že sa ma chce zbaviť, lebo v kuchyni prebehne rozhovor, ktorý nie je určený pre moje uši. Poslušne som vypochodovala von, a kým som za sebou nepočula klapnutie zatvárajúcich sa dvier, mierila som k východu do záhrady, kde dedko obchádzal svoje dokonale udržiavané kvetinové záhony a kontroloval, či mu vošky alebo iná háveď neohrozujú kvitnúcu krásu.

„To ti posiela babka.“ Položila som tanierik na lavičku a trielila naspäť ku kuchyni. Potichu som pritisla ucho na dvere, ale veľa som toho nepočula.

„Že si to tak berieš… veď poznáš ľudí…“ a potom čosi o tom, že ľudia sú všelijakí. Jednoducho som sa toho veľa nedozvedela, ale vydesená som bola poriadne, asi tak, ako by bolo vydesené každé malé dievčatko, ktoré vidí plakať svoju matku, pretože v ten deň sa v mojom bezpečnom svete objavila trhlina.

Popoludnie som strávila u babky a večer doma vyzeralo všetko ako inokedy. A tak ako sa zahojili moje rozbité kolená, časom sa zacelila aj trhlina v mojom domácom svete. Mamička si znovu púšťala operety, niekedy tak nahlas, že som ich počula aj cez zatvorené dvere svojej izby, a ocko šiel radšej na futbal za dedkom na prízemie a všetko sa zdalo v poriadku. Lenže po každej scelenej trhline zostanú stehy a látka sa zvykne trhať ďalej. Ale to som vtedy našťastie nevedela, a tak mi bolo dopriate žiť ďalších pár rokov v blaženej nevedomosti.

Tretia kapitola
Vtáčnik

Na pozorovanie vtákov vo voľnej prírode nepotrebujete veľa vecí. Dobré oblečenie. Pevné topánky. Zíde sa aj bystrý sluch a ostrý zrak. Pomôže ďalekohľad, hodí sa zápisník na poznámky. A potom ešte čas a trpezlivosť. Toho mal Vtáčnik dostatok, najmä odkedy žil sám.

Dlhé roky býval s matkou. Bolo to praktické, do istej miery aj pohodlné a navyše nemal možnosť to zmeniť, hoci bolo nepríjemné, že sa mu chlapi v krčme posmievali. Nijako sa tým netajili, muži svoje výhrady väčšinou neskrývajú, pokojne ich povedia jeden druhému priamo do tváre, a tak sa niekedy stane, že to schytá aj ich vlastná tvár. Vo Vtáčnikovom prípade však nič také nehrozilo. Nemal v povahe s kýmkoľvek sa biť alebo dohadovať.

„Bývam s mamou," vravel, keď si z neho uťahovali. „No a čo? Do ničoho mi nestrká nos, na rozdiel od tvojej starej," utrúsil, keď doňho dobiedzal Kaňák. Ten sa síce rozpačito zasmial a zašomral jednoslovnú nadávku, no potom radšej zmenil tému a najbližšie dal Vtáčnikovi pokoj. Nestál o to, aby mu niekto pripomínal, ako si poňho manželka prišla do krčmy, keď sa tam raz pozabudol.

Nebola to tak celkom pravda, že matka sa Vtáčnikovi do ničoho nemiešala, skôr naopak, ale prečo by to chlapom vešal na nos. Jasné, že mu občas liezla na nervy, no čo s tým mohol robiť? Polovička domu bola jej, jemu patrila len štvrtina, druhú štvrtinu vlastnil brat. Dedičstvo po otcovi, to jediné dobré, čo po sebe zanechal. No aj keby celý dom patril Vtáčnikovi, na veci by to nič nezmenilo.

Matka varila, prala, upratovala a starala sa o záhradu, čo Vtáčnikovi vyhovovalo, lenže zároveň sa nazdávala, že jej to dáva právo syna komandovať, čo sa mu páčilo už omnoho menej. Ako však matke pribúdali roky a ubúdalo síl, úlohy sa pomaly vymieňali a nakoniec sa Vtáčnik staral o ňu. S varením nemal problémy, vždy rád varil, skoro rovnako rád, ako aj jedol, zato s praním a upratovaním to bolo horšie a v záhrade robil len to najnutnejšie. Matka ho spočiatku dirigovala a karhala, podľa čoho vedel, že má ešte dosť síl, a pred jej otravným „mal by si" a „nemal by si" sa uchyľoval do lesa, čo napokon robil celý život. No postupne už matkin záujem o dianie a veci okolo nej slabol a s jej blížiacim sa odchodom na večnosť boli záležitosti ako poutieraný prach, naškrobené utierky a biele záclony na oknách celkom nepodstatné.

Prekvapilo ho, aký bol dom odrazu prázdny, keď zomrela. Jasné, bola to jeho mama, ale po celý doterajší život mal zároveň pocit, že ho jej prítomnosť dusí a obmedzuje. Pripútavala ho k sebe ponosovaním na svoju osamelosť, privolávaním spomienok na minulosť a vzdychmi, že to je to jediné, čo jej zostalo. Nie, nikdy nepovedala „zostaň tu so mnou", no zároveň mu nikdy nepovedala, nech sa už postaví na vlastné nohy ako jeho starší brat a konečne sa osamostatní.

Myslel si, že až tu raz matka nebude, oslobodí ho to. Že potom roztiahne krídla a vyletí do sveta. Spozná mestá, krajiny, svetadiely, ktoré videl len vo filmoch. No nič také